

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Johannis Meyeri S. Literarum Doct. & Prof. Uxor
Christiana Sive De Conjugio Inter Duos Deque Incestu Et
Divortiis, Dissertationes Tres**

Meier, Johannes

Amstelædami, 1688

Cap. IV. An ex Jure Gentium probetur polygamia?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40272

paulo post: *Siquidem intemperanter agere est ex cupiditate, præter id, quod optimum quis arbitratur, agere.*

CAPUT IV.

An ex jure Gentium probetur Polygamia?

Quæstio illa non adeo necessaria videri posset Christianis, quid gentibus in usu; quia tamen Theophilus & Aletheus, polygamiam cum jure gentium convenire, prolixè probare satagunt, æquum est, ut illam expendamus, & qua ratione argumentis inde petitis occurrì possit, dispiciamus, ne quidquam, præter nugas, ab illis allatum intactum relinquamus. A priori enim postquam demonstrarunt polygamiam cum jure naturæ convenientiam, eandem a posteriore, quod ab omnibus fere gentibus fuerit usurpata, deducunt, inde a Thesi *iv.* usque ad *xv.* In Oriente, maxime inter Judæos, populum Dei selectissimum, teste Josepho *Antiq. xvii. c. ii.* polygamiam esse frequentatam, & semper etiam post natum Christum observatam, usque dum legem tulerint Imp. Theodosius, Arcadius & Honorius sub Anno *cccxciii.* & ipsi Judæi postmodum sanxerint & constituerint An. *4830.* ut pro ratione locorum, ubi degerent, & secundum leges, quæ illic obtinerent, non nisi unicum ducerent uxorem, refert Theophilus Thesi *v.* Dein Th. *vi.* & *vii.* agit de Judæorum concubinis, quod cum ingenuis ac Israeliticis legitimum matrimonium contraxerint. Thesibus *viii.* *ix.* *x.* de libello repudi, de necessitate conjugii & cœlibatu, quæ nihil faciunt ad probandam polygamiam.

ii. Inter vicinos Judæis populos, Syros, Edomæos, Cananæos, Ægyptios, Assyrios, Babylonios, Parthos & Persas in usu fuisse polygamiam, ex historicis probatum dedit Thesi *xi.* Neque minus in Macedonia & vicinis Græcorum provinciis eandem viguisse, docet Socratis & Euripidis poëtæ, Regum Græciæ, Lydiæ, Ætoliæ, nec non Dionysii tyranni, Demetrii & Pyrrhi exemplis. Thes. *xli.* Apud Romanos diu usurpatam non fuisse polygamiam ob foeminarum penuriam; Julium Cæsarem tamen legem tulisse, ut *liberorum quærendorum causa, quot vellet quisque uxores ducere, facultas foret:* Primum Antonium duas uxores eodem tempore habuisse Octaviam & Cleopatram, posteriorem tamen li-

bidinis tantum causa duxisse, ideoque contra leges patrias fecisse; Et quanquam plures legitimas uxores ducendi consuetudo tum demum coeperit, concubinam tamen legitimæ superinducere, Romæ jamdum licuisse. Sed nec dissimulat, jure Romano & postea civili, concubinas non haberi pro veris uxoribus, quemadmodum apud Hebræos. Primi Imperatoris vestigiis instituisse subsequente tempore Valentinianum, qui legem Julii quasi oblitteratam in lucem produxerit, & in omnibus civitatibus publicari jusserit Thef. xiii. Subjungit Thef. xiv. Germanos fere solos singulis uxoribus esse contentos, exceptis admodum paucis, referente Tacito *de moribus Germ.* Ex quo colligit, non improbatam huic genti polygamiam. Denique, ut omnibus fere populis in toto terrarum orbe eam placuisse demonstrat, de Pæonibus, Britannis, Scotis, Saxonibus, Æthiopum rege Christiano, Preterjanne, vel Prestar Chan, Maurasiis, Afris, Numidis, Brachmanibus, Indis, Chinesibus, Turcis refert, eundem morem partim obtinuisse, partim adhuc obtinere. Hic habes summam rei, quam Theophilus & Athanasius nobis exhibent inde a pagina 33. usque ad 100. Quis igitur nondum credat, polygamiam esse licitam?

III. Ad ista omnia, quæ tanti non sunt, nos brevi responsione defungemur. Quamvis officia ex jure gentium eadem sint, quæ natura præcipit; unde Sam. Puffendorf eorum sententiæ subscribit, quæ jus naturæ & gentium in se unum & idem esse statuit, quod extrinseca duntaxat denominatione differat, *de Jure Nat. & Gent. lib. II. c. III. §. 22.* nemo tamen negaverit, permagnam esse morum apud gentes corruptionem; non tam in primis legibus naturæ, quam in remotioribus deductionibus, quales sunt de casibus matrimonialibus, & similes. Nullius ponderis est nihilque probat consuetudo gentium, omnisque consensus populorum, quando cum recta ratione pugnat, & cum lege divina. Quam in rem facit illud Andronici Rhodii: *παρ' ἀνθρώποις τοῖς τε ὀρθῶς καὶ ὑγιᾶς ἔχουσιν, ἐστὶ δίκαιον ἀκίνητον ὁ φυσικὸν λέγεται. εἰ δὲ τοῖς νοσῶσι τὰς φρένας καὶ διαστραμμένοις ἔδει δίκαιον, ἅδεν διαφέρει, ἅδεν γὰρ ὁ λέγων τὸ μέλι γλυκὺ εἶναι ψεύδεται, διὸ τοῖς νοσῶσιν, ἔτι τὸν δοκεῖ.* *Apud homines recta sanaque mente prados, est jus aliquod immutabile, quod Natura dicitur. Quod si his, qui morbo distorto-*
que

que sunt animo, aliter videtur, nihil id ad rem pertinet; nec mentitur, qui mel dulce esse dicit, ideo quod egrotis aliter videatur. Iniquum igitur foret, leges & regulas vivendi ab eorum consensu recipere, qui eas violant sæpius, quam observant. Ita enim natura comparatum est, sunt verba Isocratis *Orat. ad Philippum*, πάντες πλείω πεφύκαμεν ἐξαμαρτάνειν, ἢ κατορθῶν, ut omnes sæpius peccemus, quam officio fungamur.

IV. Quibus etiam adscribi merentur verba Ciceronis *l. de Legibus* §. 42. Stultissimum istud, existimare omnia justa esse, que scita sunt in populorum institutis aut legibus. Etiamne si que sunt tyrannorum leges, si triginta illi Athenis leges imponere voluissent? aut si omnes Athenienses delectarentur tyrannicis legibus, num idcirco hæ leges iusta haberentur? nihilo, credo, magis illa, quam interrex noster tulit, ut dictator, quem veller civium, indicta causa, impune posset occidere. est enim unum jus, quo devincta est hominum societas: & quod lex constituit, una qua lex est recta ratio imperandi atque prohibendi: quam qui ignorat, is est injustus, siue est illa scripta *uspian*, siue *uspian*. §. 43. quod si populi tum iussis, si principum decretis, si sententiis iudicum iura constituerentur, jus esset latrocinari, jus adulterare, jus testamenta falsa supponere, si hæc suffragiis aut scitis multitudinis probarentur. §. 47. Sensus nostros non parens, non nutrix, non magister, non poëta, non scena depravat, non multitudinis consensus abducit a vero. Et *lib. II. de Leg.* Non est lex scitum populorum. *Conf. §. 10. & lib. III. §. 37.*

V. Aristoteles *Nicom. VII. cap. VI.* docet, quasdam circa Pontum nationes sibi invicem infantes ad epulandum mutuare; quas ipse paulo post irrationabiles, ferinos, & solo sensu viventes vocat. Qui corrupti mores cumprimis in nuptiis animadvertuntur. Æoli sex filias sex fratribus a patre esse desponsatas, nobili exemplo incestuosi matrimonii, testis est *Homerus Odys. lib. x. & Diod. Sic. Hist. lib. v.* Adde *Odys. lib. VI.* Et *lib. IX. ἐπιπόση γηραιήν ᾧ ἦεν.* Epicaste nupta suo filio, nempe OEdipodi, interempto patre, quod tamen *Homerus* ingens vocat facinus, insipientia mentis commissum. *Euseb. de preparat. Evangel. l. VI. cap. VIII.* ex *Bardefano Syro* refert, apud *Getulos* legem esse, ut feminae, quibuscunque velint, miscantur, ac præcipue advenis, nec ideo a maritis accusentur, aut adulteræ vocentur, atque idem in *Bactris* obtinuisse; & multos apud *Britannos* unam uxorem habere, apud *Par-*

Parthos contra multas foeminas unum maritum. *Apud Babylonios parentes maritique, liberos conjugesque cum hospitibus stupro coire, modo pretium flagitii detur, patiuntur, teste Curtio lib. v. c. 1. Apud Medos pulchrum foeminae multos habere viros, pauciores quinque, calamitatem arbitrantur. Bohem. de mor. Gen. lib. 1. c. v. Et quae sunt ejusdem furfuris apud varios auctores, quae adscribere supersedeo.*

VI. Integræ gentes mactarunt innocentes, vivos homines immolarunt, scortationes & incestuosa conjugia approbarunt, ideone imitandæ? Quibus convictus Athanasius fatetur pag. 99. posse aliqua, quæ juris naturæ & gentium sunt, per malos mores & consuetudinem introductam, quasi ad tempus obliterari in una vel altera gente; & pag. 318. Deum Israelitis injunxisse, ne ambulent in viis Emorrhæorum, neque in viis gentium Lev. xx. 33. Deut. cap. xii. 30. & cum gentes habent aliquid boni ex lumine naturæ, non ei insistendum, quatenus a gentibus provenit, sed quatenus rectæ rationi, juri naturæ & Divino est consentaneum.

VII. Et observari velim, Grotium, cujus vestigia, in Jure naturæ & gentium, premunt nostri, *Lib. 1. c. 1. §. xi. 1. de J. B. & P. esse aliquid juris naturalis, a posteriore colligendum existimare id, quod apud omnes gentes, aut moratiores omnes, tale esse creditur. Neque Seldenus, de Jure Nat. & Gent. juxta Discip. Hebr. L. 1. c. vi. & vii. omnium Gentium, quarum notitia habita, morum rationem ejusmodi habendam credit, ut inde Juris Naturalis veluti corpus aliquod sperari possit, sed moratiores, & illustriorum scita ac suffragia rite satis interdum adhiberi, judicat, cum nullum ferme juris naturalis caput sit, quod non ex perversis seculorum, ac Gentium etiam illustrium, non solum moribus, sed pariter & legibus latis fuerit violatum. Noster autem Theophilus omnes nobis gentes obtrudit, quibus in usu polygamia, sine ulla distinctione. Athanasius quidem dicit pag. 98. apud plerasque easque moratiores Gentes polygamiam fuisse in usu, sed dicit duntaxat, non probat.*

VIII. Moratiores enim ac cultiores gentes sunt Græcæ & Romanæ, ab omnibus habitæ, & nunc Germanæ, cæteræque Europææ, quæ in condendis legibus suis in consilium non tam adhibuerunt aliarum gentium consuetudines, quam sanam rationem, & doctio-

doctiores ac prudentiores. Illæ tamen, si Aristoteli, Tacito, legibus Lycurgi, cæterisque scriptoribus ac institutis fides, polygamiam non approbarunt, licet unus vel alter, contra institutum, & præter mores populi, aliquid commiserint. Hodieque nulli moratioris homines a nobis judicabuntur quam Christiani, qui tamen, fatentibus & dolentibus nostris polygamis, non admittunt uxorum pluralitatem. Ex quibus omnibus liquet, non tuto argumenta ex jure gentium desumi posse, quia ipsæ moratioris non semper dictamen rectæ rationis observarunt. Accedit, quod peccata subtiliora, qualia sunt cupiditates & desideria carnis, non ubique, uti fas est, cognoverint, ad legem naturæ non satis attendentes, quia lege scripta caruerunt, e qua sola Paulus se cupiditatem cognovisse testatur Rom. vii. 7. Et Græciæ cæteræque gentes, quæ se dictitabant sapientes, stultæ factæ sunt in suis ratiociniis Rom. i. Ideoque etiam moratiorum gentium consensus in omnibus, cum primis in iis, quæ libidinem & concupiscentiam spectant, non satis fundatum principium esse videtur boni & mali moralis.

IX. Non ergo consensu hominum probanda est Polygamia, sed consensus hominum adferendus, ut dictum, cum ratione, præcipue cum Scriptura Sacra, quæ sola est doctrina veritatis secundum pietatem, atque vitæ nostræ norma. Unius hominis cum ea consensus plus habet auctoritatis ad persuadendum assensum, quam omnium consentiens in dissentientibus dogmatibus conspiratio Esa. viii. 20. i Joh. iv. 1. Act. xvi. 1. Non attendenda multitudo euntium, sed via, qua eundum. Deus exemplum multitudinis non fixit vivendi normam, sed legem eam, quæ mundi societate egredi jubet 2 Cor. vi. 17. Adhæreamus potius paucis, qui bonum dent consilium, & unum aut duos imitemur, quam centenos & milenos, quibuscum pereamus Rom. xii. 2.

X. Quæ magnifice & cum pompa Lectori ingerunt Theophilus & Athanasius, de polygamia variarum gentium, larva sunt & inutilia probando instituto, ideoque a nobis non omnia excutienda, quemadmodum nec Athanasius omnes ab anti-polygamis citatos auctores evolvere dignatus est pag. 99. neque tamen plane silentio prætereunda, ne adversarii sibi placeant & gaudio triumphant. Admodum suspecta est consuetudo, cujus meminit Josephus *Antiquit. xvii. cap. 1.* *πάτριον γὰρ ἐν ταύτῳ πλείοσιν ἡμῖν*

Q

συ-

συνουγεῖν mos nobis patrius est, plures simul uxores habere; five pluribus adhærere & connubio jungi. Quia ante diluvium auctorem habuit Lamechum ex Kaino oriundum, de quo Sectione sequenti; post diluvium juxta Athanasium nostrum pag. 38. Sabæos, Chami posteros, quorum exemplum vel ideo non tuto imitari licet, quod si non omnes, saltem aliqui sint maledicti Gen. ix. 21. seq. sicut adhuc multi Africani & Indiæ Occidentalis Chami posteri rudes, stupidi & nudi incedere dicuntur, post tot secula impudicitiae patris signa ferentes. Si ergo a Sabæis, quo nomine veteres idololatrae omnes, Chaldæi cum primis, Arabes, Nabathæi, & Charanæi intelligi videntur, Abraham cæterique patriarchæ aliquid hujus rei didicerint, id non erit imitandum, quia populi isti perditissimis fuerunt moribus.

XI. Et perperam faciunt cum Seldeno polygami, quod Hebræorum explicationem hoc loco captent pro argumento veritatis. Non sunt attendenda Hebræorum interpretamenta, ubi suæ student hypothese, & patrocinantur perversæ olim inter Israelitas contuetudini, quam diserte Christus redarguit Matth. xix. 4. 5. Neque tamen diffitetur Seldenus *Uxor. Ebr. lib. 1. c. 1x.* non defuisse, qui ex ipsa lege etiam binas uxores Israelitam simul retinere, fas non putarent. Ita enim R. Ami *Gem. Babyl. ad tit. Jevammoth fol. 65. 1.* כּוּנְיָהּ וְיָחַן כְּתוּבָה וְיָחַן כְּתוּבָה וְיָחַן כְּתוּבָה על אשתו יוציא ויהן כְּתוּבָה *Quisquis uxori uxorem superinduxerit, oportet eum proreum divorcio ejicere cum dote.* Sed Rabba ibidem tradit, licitum esse homini ducere plures, modo plures alere possit. Alii Hebræi etiam ex illa lege Lev. xviii. 18. idem probare conati sunt, τὴν אחותה pro alteri sumpto, quod verbum etiam ferre, fatetur Seldenus *de Jure Nat. & Gent. juxta Discip. Ebr. lib. v. c. vi.* Quæ tamen hæresis est habita, nec toleranda Sadducæorum opinio, quam nos infra ad Lev. xviii. 18. examinabimus.

XII. Addunt Hebræi, & unicam duntaxat, ex præcepto quodam temporali τὴν Rabbenu Gamalielis tributo, ducendam fuisse, idque non violandum sine pœna excommunicationis, & anathematis; & ubi ex more loci plures Ebræis conjuges jungi non soleant, ibi nec plures a quopiam rite duci: במקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו ר נמליאל החורים על הנושא על אשתו אבל ביבמה לא החורים וכן בארוסה ולא פשטה תקנתו בכל מקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אלא עד סוף האלף החמישי *ubicunque loci mos obtinuerit,*

tinuerit, ut uxor ducatur tantum unica, non licet aliam uxori superinducere. Rabban Gamaliel etiam Anathemate interdixit, ne quis uxori aliam superinduceret, nisi tantum ex lege de ducenda fratria fratri sine liberis demortuo superstite. Quod idem obtinere voluit etiam in sponsalibus. Sed constitutio ejus passim vim non habuit. Nec ultra finem Chiliadis quintæ interdictum hoc obtinere voluit. Id est ultra finem annorum mundi Chiliadis quintæ juxta Ebræorum calculum. Quæ finem habuit An. Christi 1240. R. Joseph Karo in *Schulchan Aruch lib. Eben. hæf. c. 1. §. 10.* & *Arba Turim* eodem tit. cap. 1. Et durasse, scribit Seldenus, loco citato, apud Ebræos polygamie usum sive jus, usque ad tempora Theodosii, Arcadii & Honorii An. Chr. cccxciiii. quorum rescripto sancitum L. 7. C. de *Judeis & Cœlicolis, ne quis Judæorum morem suum in conjunctionibus retineret, nec juxta legem suam Nuptias sortiretur, nec in diversa sub uno tempore conjugia conveniret.* Et in Synopsi Basilicon lib. 1. tit. *ἠδὲ Ἰσραήλων; καὶ τὰς κοινὰς Ἰσραήλοις χρημεῖται νόμος.* Juxta leges communes Indæi matrimonia contrahunt.

XIII. Buxtorfius F. in *Synagoga* Cap. xxxix. digamiam putat hodie in regionibus Europæis non esse amplius inter Judæos usitatam, neque etiam permissam. Sed Seldenus in *Ux. Heb. l. 1. c. ix.* hodie apud Europæos Judæos, veluti qui in Italia ac Germania degunt, infœcundæ uxori, prolis gratia, idque non sine Pontificis Romani indulto, interdum superinduci, scribit: Quod ex R. Leonis Mutinensis, Venetiis Archisynagogi, de *moribus Hebræorum libello, seu Historia de gli Riti Hebraici part. iv. c. 11. §. 2.* didicisse se fatetur. Mea versio Gallica hujus libelli paulo aliter habet: il est permis a tout Juif d'avoir plusieurs femmes. Ce qui est pratiqué par les Levantains; mais cela n'est pas souffert parmi les Allemans, & ne se pratique que tres-rarement en Italie, & seulement lors qu'après plusieurs années de mariage on n'a point d'enfans de sa femme. Ex quibus omnibus evidens satis est, a Deo non esse mandatam polygamiam, quod contendunt nostri, ita ut omnes homines delinquant, & maledicti sint, si plures non ducant uxores, quum Judæi suo more præceptum de Sabbatho, de circumcissione, de carne suilla non comedenda, & similia, ad superstitionem usque observent, neque ab illa observantia ullis legibus, interdictis aut comminationibus regum & principum, abduci possint.

XIV. Et quamvis polygamia Judæis in usu fuerit, non tamen conjugium contraxerunt, per quod vir uno tempore duas pluresve sibi legitimas adjunxerit uxores, sed פילגשים concubinas habuerunt, uxores secundarias primariæ adjunctas & subditas vel ingenuas & Israeliticas, quarum liberi hæreditatem adibant, juxta Seldenum *de success. in bona def. Cap. III.* vel ancillas seu extraneas sive gentiles, quarum liberi legatis tantum, non etiam hæreditate paterna fruebantur. Maimonides *Hilch. Nechaloth. cap. I.* כלל יורש כלל או מן הנכריות אינו יורש כלל *fi'us ex ancilla aut extranea susceptus nullo modo hæreditatem capit.* Differentiam inter uxores & concubinas tradunt Talmudici in *tu. Sanhedrin fol. 21.1.* כתיב נשים ומאי פילגשים אמר רב יהודה אמר רב נשים ככתובה ובקידושים פילגשים כלא כתובה וכלא קדושים *quid uxores? quid concubina? ait Rabb Jehuda; ait Rabb, uxores fieri literis vel pactis dotalibus, & sponsalibus; concubinas carnisse literis dotalibus & sponsalibus.*

XV. Abarbenel autem *commentario in Judicum XIX.* quem exhibet nobis Cl. Buxtorfius *de Spons. & Div. §. 17.* in hodierno Talmud errorem esse existimans, פילגשים concubinas ductas fuisse dicit בקדושה *per legitima sponsalia*, sed כלא כתובה *sine dotali scriptura & assignatione*, quod utrumque requiritur ad veras nuptias. Secutus in ea expositione R. Salomonem Jarchi, quem suspicatur, verba Talmudica בקדושה וקידושה כלא כתובה ita intellexisse, quasi eorum mens esset כלא כתובה אבל בקדושה *absque instrumento dotali, sed cum sponsalibus.* Ita ut uxor quidem ducatur *cum desponsatione & instrumento dotali; concubina vero cum desponsatione, absque instrumento dotali.* Hanc suam sententiam confirmat Abarbenel ex eo, quod concubinæ נשים uxores vocentur 2. Sam. v. 13. c. XII. II. c. XVI. 21. c. XX. 3. quia desponsatæ sint, & uxorum rationem habeant, & vetitum sit, sine sponsalibus cum muliere rem habere, sicut Israelitæ cum suis concubinis. Neque tamen hoc genus matrimonii probat Abarbenel, sicut in sequentibus patebit, sed Israelitis permissum fuisse censet. Et Musculi Commentarius in Genes. Caput XVI. de concubinis a Theophilo citatus subjungit: *Nec convenit, ut ea vel damnemus in patribus, vel ad imitationem usque probemus.* Th. VII. IX. X. Theophilus de libello repudii, de necessitate conjugii & cœlibatu agit, sed non probat, quod probandum.

XVI. Polygamiae usum fuisse inter Syros, Edomæos, Cananæos, Ægyptios, Babylonios & Perias, cæterosque vicinos populos, ex Diod. Sic. & Herodoto, probatum eunt Theophilus & Athanasius, haud perpendentes illa verba Dei connubiales leges ferentis Levit. xviii. 3. *Secundum opera terra Ægypti, in qua habitastis, ne facitote: similiter secundum opera terra Canaan, in quam duco vos, ne facitote, & in statutis eorum ne ambulatote.* Multi quidem prisca Ægyptiorum mores non tantum ab indigenis probati fuerunt, sed in magnam quoque apud Græcos admirationem venerunt, teste Diod. Sic. *Hist. lib. 1.* ita ut inter doctos celebratissimi quique, ob legum & studiorum cognitionem, peregrinationibus in Ægyptum operam dederint. A Deo tamen eorum mores sunt improbat. Neque putem, polygamorum par comprobare, quod ab eodem Diodoro de Ægyptiis memoriæ proditum est *Hist. lib. 1. c. xxvii.* *Lege etiam Ægyptiis statutum est, ut præter communem aliorum hominum morem, cum sororibus matrimonium incatur; quod Isis apud ipsos feliciter hoc successisset: hac enim Osiridi Germano nupsit.* Et paullo post: *Ob has igitur causas in more positum est, ut plus potestatis & honoris sit penes reginam, quam regem, & in tabulis dotalitiis, inter privatos imperium fœmina in virum assignetur: ubi uxoribus per omnia se obtemperaturos, mariti proficiantur.* Refert Sextus Empir. *Pyrroh. Hypot. l. iii. c. xxiv.* Mulieres corpus prostituere apud multos ex Ægyptiis etiam honoratum; & quasdam apud illos puellas ante nuptias dotem ex arte meretricia quærere, deinde nubere. Quibus adde, quæ Thesi v. de Babyloniis ex Curtio, citata. Ne dicam, quod Athanasius credat, plerosque illos populos, quibus polygamiam in usu fuisse juxta cum Theophilo tradit, a Sabæis esse oriundos, qui moribus erant corruptissimis.

XVII. Ex Græcia magnam ejusmodi polygamorum, sapientum, magnatum, regum, principum, cumulat farraginem, quos in suis monumentis reliquerunt Diod. Siculus, Diog. Laertius, Plutarchus, cum primis longa serie Athenæus de *Deipnos. lib. xiiii.* Sed minime fugit nostros, ipsos Sapientes non caruisse suis nævis. Zenoni, Chrysippo, Diogeni item Cynico ac Platoni placuit, *ἡρώας εἶναι τῆς γυναῖκας δὲν ὡς τῶν ἀνδρῶν τῶν κοινῶν uxores communes esse oportere apud Sapientes, ut scilicet quilibet illi ingrediatur, qua sibi prior occurrerit.* Diog. Laert. *lib. vii.* Ideone hoc probandum? Mul-

ta hodieque a regibus & magnatibus, qui legibus se solutos esse putant, patrantur, quæ minime laudanda vel imitanda. Ipsos Reges Hebræorum, quorum erat legem Dei describere, & juxta eam, vitam instituire, in hisce graviter peccasse, sacri scriptores adnotarunt. Suidas quidem memorat in *λειπανδρεῖν*, Athenienses, cum vellent (populi) multitudinem augere, quod virorum penuria laborarent, decrevisse, ut (singuli cives) unam quidem civem ducerent uxorem, sed e peregrina (seu meretrice) etiam liberos procrearent. Quamobrem & Socratem hoc fecisse. Pariter Diog. Laertius *lib. II. Socratem duas uxores duxisse, Xanthippen & Myrtonem, Aristoteles autor est. Alii Myrtonem prius duxisse, plerique utraque simul habuisse tradunt, ex quibus Satyrus est, & Hieronymus Rhodius. Nam Athenienses, quum bellis ac lue civibus exhaustam civitatem reparare, sobolemque propagare vellent, decrevisse referunt, uti urbanam quidem unam uxorem cives ducerent, liceret autem & ex altera procreare liberos: Idque tum & Socratem fecisse.* Ex quibus liquet, qua occasione Socrates duas duxerit uxores, si simul eas habuerit, quod nonnulli negant; unde perperam colligit Theophilus, hanc temper & ubique in Græcia consuetudinem obtinuisse.

XVIII. Contrarium testatur ipse Athenæus ab adversariis citatus *Deipnos. lib. XIII. mox post initium. ἐν δὲ Αθήναις πρῶτος κέκροψ, μίαν ἐνὶ ἐξευξεν, ἀνέδην τὸ πρότερον ἔσῶν τῶν συνόδων & κοινωγαμίαις ὄντων Athenis primus Cecrops* (quem Doctiss. Huetius *Demonstr. Evang. Propos. IV. c. VIII. §. 8.* Mosem fuisse ostendit, seu Mosis effigiem,) unam esse unius edicto sanxit, cum antea licenter ac inverecunde cum viris fœmina congregarentur, & nuptiæ communes essent; seu adnotante Jac. Dalechampio, tot uxores haberet quisque, quot vellet & cuperet: vel cum obvia quavis muliere, sine discrimine coiret. Non mirum, ante leges a Cecrope, Lycurgo, cæterisque Sapientibus latas, in tantam gentiles effulos fuisse libidinem. Eadem de Cecrope tradere Joannem Antiochenum, Seldenus *e MS. biblioth. Oxon. refert de J. N. & G. juxta disc. Ebr. lib. V. c. VI.* quod edicto jussit fœminas, quotquot virgines in illius regno essent, *γαμείσθαι ἐνὶ ἀνδρῶν, viro unico nubere.* Nam ante ejus regnum more ferino fœminæ Atticæ commiscebantur, cuicumque pro libitu vellent. Quibus sexcenta addi possent, cum ex iisdem, tum aliis hujus gentis monumentis.

XIX. Ipse

XIX. Ipse Seldenus, e quo nostri variarum gentium polygamiam probant, libro modo citato cap. vi. non diffimulat, *ius hoc polygamia in Oriente olim hodieque passim in usu. in Occidente non item. in hoc raras satis esse binas simul nuptias.* Aristonem Regem Spartanorum in exemplum suorum subditorum tres habuisse uxores, ex Herodoto edoctus est Theophilus. Ast si quis inspexerit Herodoti *Hist. lib. vi.* facile animadvertet, talia de istius regis nuptiis referri, quæ subditis non imitanda, & neutiquam a Christianis approbanda. *Ariston, inquit, Sparta regnum obtinens cum e duabus uxoribus liberos non susciperet, & in se culpam ejus rei non esse agnosceret, tertiam duxit uxorem, & quidem Ageti amici sui hac fraude: Ageto sodali suo, cujus illa erat uxor, recepit se dono daturum unam e suis rebus, quamcumque ille optaret: atque invicem jussit illum simile munus sibi dare. Agetus nihil de re uxoria suspicatus, quum videret Aristoni quoque uxorem esse, accepit conditionem, & in eam rem jusjurandum interposuit. Cui mox Ariston e suis rebus pretiosis donavit, quam ille elegit. Ipse vicissim cum ejus partes petendi muneris ab illo fuerunt, illius uxorem abducere studebat. Agetus dicere, se præter hoc unum cætera annuisse: jurejurando tamen adactus ac dolo seductus eam abducere permisit: ita tertiam hanc Ariston, repudiata secunda, duxit uxorem. Gregium sane exemplum a Theophilo propositum, subditis imitandum.*

XX. Quæ ex historia Romana producit ad probandam polygamiam, nihilo sunt veriora. More enim suo Scriptores vel male interpretatur, & in falsum sensum torquet, vel male applicat, vel omittit, quæ erant adjicienda. Primum Imperatorem Julium Cæsarem legem tulisse, *ut liberorum querendorum causa quot vellet quisque uxores ducere facultas foret*, ex Suetonio refert, tacito capite, ideo forte, ne quis statim fraudem deprehenderet. Lege, quæ habet elegantissimus scriptor cap. XLIX. de Julio Cæsare, ubi eum *Dolabella pellicem regina, spondam interiorem regia lectica, ac Curio stabulum Nicomedis & Bithynicum fornicem dicunt. Gallico triumpho milites ejus vulgatissimum illud pronuntiaverunt:*

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem:
Ecce Cæsar nunc triumphat, qui subegit Gallias:
Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem.

XXI. Cap.

XXI. Cap. L. pergit Suetonius in ejus vita: *pronus & sumtuosus in libidines fuisse constans opinio est, plurimasque & illustres feminas corrupisse.* Cap. LI. *Ne provincialibus quidem matrimoniis abstinuisset, vel hoc disticho apparet, jactatato aque a militibus per Gallicum triumphum,*

Urbani servate uxores, mœchum Calvum adducimus.

Aurum in Gallia effutuisti: heic sumpstisti mutuum.

Cap. LII. *Dilexit & reginas, Eunoen Mauram, maxime Cleopatram. Denique Helvius Cinna Trib. pleb. plerisque confessus est, habuisse se scriptam paratamque legem, quam Caesar ferre jussisset, cum ipse abesset, uti uxores liberorum quærendorum causa, quas, & quot vellet, ducere liceret. Ac ne cui dubium omnino sit, & impudicitia eum, & adulteriorum flagrasse infamia, Curio pater quadam eum oratione, omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem appellat. Quamvis Suetonius Legem, non rogationem appellet, quia tamen vellet dicit in singulari, id sibi ille sumpsisse, non omnibus permittum videtur. Eru- ditissimus Casaubonus adnotat, dicere *quas*, quia illi & civi Romano & Senatori, non cum omnibus jus fuit connubii: puta, cum ea, quæ esset sanguine propius juncta, cum peregrina, cum liberta aut serva; dicere *quot*, quia legibus Rom. non permittitur *πολυγαμία*. Si vel ergo lex talis lata a Julio Cæsare, in libidines prono, id non præjudicat monogamiæ Romanis usitata.*

XXII. Ideoque M. Antonius, teste Plutarcho in ejus vita *πρῶτον μὲν ὁμῆ δύο γυναῖκας ἤγάγετο, πρᾶγμα μηδὲν ῥωμαῖοις πεπολημένον primum, quod erat apud Romanos inauditum, duas simul accepit uxores. Deinde civem & justam uxorem expulit domo, quo peregrina & illegitima indulgeret. Unde ex matrimonio huic summa mala. In eo vitium ponit Plutarchus, non quod libidinis tantum causa duas duxerit, quemadmodum Theophilus interpretatur, sed quod simpliciter præter morem duas sibi matrimonio junxerit. Simile est, quod de Claudio, quem Theophilus noster oblitus est, narrat Suetonius lib. v. c. xxvi. Sponsas admodum adolescens duas habuit: *Emiliam Lepidam, Augusti proneptem: item Liviam Medullinam; priorem quod parentes ejus Augustum offenderant, Virginem adhuc repudiavit: posteriorem, ipso die, qui erat nuptiis destinatus, amisit. Uxores deinde duxit Plautiam Urgulanillam, triumphali, & mox Aliam Petinam, consulari patre. Cum utraque divortium fecit: sed cum Petina, ex levibus offensit: cum Urgulanilla, ob libidinum pro-**

bra

bra & homicidii suspicionem. Post has Valeriam Messalinam in matrimonium accepit, qua C. Silio etiam nupserat, publice, vivo Claudio, absente tamen. Et paullo post: illecebris Agrippina, Germanici fratris sui filia, per jus osculi & blanditiarum occasiones pellectus in amorem, subornavit proximo senatu, qui censeret cogendum se ad ducendam eam uxorem, quasi Reip. maxime interesset. dandamque ceteris veniam talium conjugiorum, qua ad id tempus incesta habebantur.

XXIII. Hic vides, quid reges & principes interdum constituent, & jubeant, ut suis voluptatibus indulgeant. Ne videretur Claudius propinquitate sanguinis incestum committere (contra Levit. xviii. 12.) eam in rem Senatusconsultum postulavit, ut in posterum nuptiæ inter patruos fratrumque filias justæ statuerentur. Verumtamen Tacitus lib. xii. *Annal.* scribit, non nisi unum repertum esse, qui talis matrimonii cupidus fuisset; Suetonius duos refert. Sed hoc Senatusconsultum postea a Nerva Imperatore est abrogatum. Atque ita satis apparet, quanti ponderis sit argumentum ab Imperatore Christiano Valentiniano peti- tum, ejus omnes nostri Polygamiae defensores faciunt mentionem. Theophilus Thesi xlii. Athanasius ad eam pag. 89. 90. Daphnaeus Arcuarius inde a pag. 162. ad 180. duas uxores simul habuisse Valentinianum, deque bigamia legem tulisse ex Socratis Hist. Ecclesiasticae lib. iv. c. xxvi. Pauli Diaconi Hist. xii. Nicephori Callisti lib. xi. c. xxxiii. aliorumque monumentis probant, iterum obliti sui Seldeni, cujus judicium adscribere non piget ex *Ux. Ebr. lib. i. cap. ix.* sub finem. Valentinianus Augustus (si Socrati fides) legem tulerat ὡς εἴη τῷ Ἐπισημένῳ δύο νομίμως ἔχειν γυναῖκας Ut cuilibet pro libitu fas esset duas habere uxores. Ipse nempe Justinam Severæ superinduxerat. Hoc ne contra legem facere videretur, eam ita novari voluit, tum Christianismi de nuptiis scita, tum mores Majorum nimium impugnans. Ita scilicet Socrates, qui sub annum post Valentinianum hunc septuagesimum scripsit. Paullo post: Sed vero ob egregiam rei insolentiam, & quoniam non omnino reperitur in auctoribus ætatis illius reliquis (veluti Ammiano, Zozimo, Orosio, Patribus item Christianis, qui de re matrimoniali toties disputant) in quibus si ita se res revera habuisset, vix credibile est, eos silentio eam prætermisisse, ideo ut fabulam seu figmentum plane rejiciendum pluribus contendit Baronius *Annal. Tom. 4. Anni 370. §. 125.* nec

magis binas ejusdem simul uxores illas, quam ipsam ejusdem legem de pluribus simul uxoribus ducendis admittens. Hactenus Seldenus. Si ergo vel vera esset historia, quod tamen plurimis non videtur, eo saltem sine legem illam tulisset, ut qui vellent, impune bigamiam contraherent, ne hoc suo delicto plurimos offenderet. Et qui historiam tradunt, Imperatoris exemplum neminem imitatum esse volunt. Ideoque huc deveniendum non est, ut probetur, quicquid non fuit in Principibus expresse reprehensum, id licitum esse. Quia notum est, quam licentiosi sint interdum in nonnullis Principes, alioqui pii & religiosi. Eadem valet responsio ad objectum Æthiopum regem Christianum, si vera sit historia, quod quatuor uxores reginas sustentaverit. Seldenus Christianorum polygamorum in Oriente non meminit.

XXIV. Denique non moramur producta ex auctoribus de paucis polygamiis, qui reperti sunt olim in Germanis. Certissimum enim est, quod e Tacito *de moribus Germanorum cap. xviii.* allegavit Theophilus, *solos prope barbarorum singulis uxoribus contentos esse, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem, plurimis nuptiis ambiuntur, explosa polygamia simultanea, imo apud nonnullos etiam successiva. Cap. xix. prope finem: Sic unum accipiunt maritum, quo modo unum corpus, unamque vitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tanquam maritum, sed tanquam matrimonium ament. Ut ita duo essent in carnem unam, juxta primam institutionem. Quemadmodum Phil. Cluverius Germania Antiq. lib. 1. cap. xx. tradit, hoc Germanos nostros ex memoria & observatione divini præcepti, quod Deus dederat Adamo Gen. 11. 24. didicisse, atque ab proavis suis, Noacho, Japheto, Gomero, Aschenaze in Asia acceptum, quam religiosissime postea observasse. Admodum pauci, Reges scilicet atque Principes, ex vicinarum gentium traxisse moribus videntur polygamiam, non ex majorum institutis; uti Ariovisti, Marcomannorum Regis, duas fuisse uxores, refert Cæsar bell. Gall. lib. 1.*

XXV. Quid amplius? Brachmanes, Indos, Chineses, aliosque barbaros producant. Quasi vero illi Christianis vivendi norma esse debeant, ad quorum mores se ne quidem componunt alii gentiles. De barbaris, qui per Arabici sinus oram, & per Troglodyticam, Æthiopiamque ad Austrum, sunt diffusi, refert Diodorus Sic. *Bibl. Hist. lib. 111. cap. xv. quod quidam prorsus nudi*

nudi vitam agant, quibus uxorum & liberorum non secus ac gregum armentorumque communio, voluptatis & laboris usus nullus præter naturalem: nec ulla turpis & honesti notio. Cap. xvii. Cum fœminis, quascunque fors offert, sobolis causa generanda, commisceantur. De Americanis Hieronymus Bezon. Mediolanensis scribit par. iv. & xiii. quod sint polygami, & facile uxoribus nuncium mittant; mox ubi consenuere, eas ablegent, & juniores adsciscant, suarumque conjugum virginitatem delibandam tradant sacerdotibus. Joannes Lerijs Burgundus *Navigazione in Brasiliam America cap. xvi.* cuilibet illic viro tot uxores ducere, quot visum fuerit, licere, & hos tantum gradus observari, ut nemo eorum matrem, sororem vel filiam in uxorem ducat: reliquorum rationem nullam haberi. Gotardus Arthusius *India Orient. Par. vi.* narrat, in regno Berin uxores regem complures habere, ultra 600 sæpe, quamvis non omnes sint legitimæ, nobiles sæpe 80 vel 90, nec quenquam tam abjectæ fortunæ reperiri, qui non decem vel duodecim uxores domi suæ habeat. Et *Par. ix.* uxores Calicutenses, mortuo viro in ignem se præcipitare, quia decem, viginti, vel triginta habeant. Ecce quam egregii hi erunt Magistri in rebus matrimonialibus.

XXVI. Tandem apud Theophilum agmen claudunt *Turca*, uxorum pluralitate gaudentes, qui quidem in multis circa religionem dissident ab hodiernis Persis, in polygamia tamen conveniunt. A Persis eam a multis temporibus observatam esse, Strabo testis est *lib. xv.* qui id fieri, ait, ab iis multiplicandæ prolis gratia. Hodie vero explendæ potius libidinis causa, plures assumi uxores, Olearius censet *Hodæp. p. 602.* traditque, Persas uxorem comparare Calendario, cujus modo in singulos annos ulus esse potest. De Turcis refert Busbequius *Epistol. p. 136.* iis licitum esse plures uxores, (quatuor scilicet simul, uti testantur Cotovicius *p. 192.* & Breuningius *Itin. Orient. p. 57.* non ultra, Th. Smith *de Moribus & Institutis Turcarum.*) pellices autem sive concubinas, quæ non nisi dote a justis uxoribus distinguuntur, quot opibus suis quisque sustentare possit, ducere. Quot autem & apud eos polygamia pariat lites & molestias, diæterium quoddam Turcicum celebris Poëtæ arguit:

אֵיכִי אִישׁ בֵּיר כְּרֵאוֹן *Duo asini, una Caravana,*
אֵיכִי אִרוֹת בֵּיר רֵיוֹן *Dua uxores, unum forum.*

R 2

Vel

Vel clarius: Duo afini tantum creant molestiæ, quantum totus comitatus; & ubi duæ mulieres, ibi ob lites perpetuum est forum.

XXVII. Tam Persæ autem quam Turcæ hac in parte sequuntur Mohammedis Pseudo-Prophetae sui, hominis libidinofissimi, & præceptum sive permissum *Sur.* 8. & exemplum, cum iste teste AbulFarajio p. 14. septendecim uxores, juxta AbulFedam alioque, quindecim, juxta quosdam vero plures, quam viginti uxores habuerit. In numero enim assignando, inquit AbulFarajius, variatur. Ex quibus depravatus moribus, & insatiabili libidine, Mahometem verum non fuisse Prophetam, facileprehenditur. Zeydino servo uxorem abstulisse; cum Marina, puella Judæa 15 annos nata, adulterium commisisse, & cum Axa non amplius octo annos nata concubuisse, & nullos limites suæ libidini posuisse dicitur. Quam ob causam matrimonii leges ampliavit, & quod vetitum apud alias gentes, licitum fecit. Quemadmodum ante de Imperatoribus observatum. Atque ita paucis Theſibus tot folia Theophili & Athanasii refutavimus.

XXVIII. Ex quibus omnibus planum, quam parum tribuendum sit in hac controversia juri gentium, cum non omnium præceptorum ad legem naturæ pertinentium immediata persuasio in omnium & singulorum hominum animis reperitur, sed in omnibus generalia saltem honesti & turpis principia dentur, unde menti, si recta ratione uti voluerit, facile est, plurimas per ratiocinationem conclusiones firmissimas elicere, quemadmodum hac in parte a multis gentibus factum est. Cui veritati nihil deccedit per diversissima sæpe hominum de officiis quibusdam officia.

SEC.